

Національна академія педагогічних наук України
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди
National academy of pedagogical sciences of Ukraine
Institute of pedagogical education and education of adults
Kharkiv national pedagogical university
to the name of G.S. Skovoroda

**МИСТЕЦЬКА ОСВІТА:
ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ, ТЕХНОЛОГІЇ**

**ART EDUCATION:
HISTORY, THEORY, TECHNOLOGY**

Збірник наукових праць

Collection of scientific works

Харків
2017

УДК 37.032

ББК 85я43

М65

Редакційна колегія:

Філіпчук Г.Г. - доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України

Матвєєва О.О. - доктор педагогічних наук, доцент

Смирнова Т.А. - доктор педагогічних наук, професор (гол. ред.)

Соколова А.В. - доктор педагогічних наук, доцент

Танько Т.П. - доктор педагогічних наук, професор

Тарарак Н.Г. - доктор педагогічних наук, доцент

Ткаченко Т.В. - доктор педагогічних наук, професор

Тушева В.В. - доктор педагогічних наук, доцент

*Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
Протокол № 4 від 13.06.2017 р.*

М65

Мистецька освіта: історія, теорія, технології :

зб.наук.праць / заг. ред. Т.А Смирнової. – Харків:
ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2017 – 291 с.

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів.

Автори статей несуть повну відповідальність за опублікований матеріал.

Мови видання: українська, російська, англійська.

УДК 37.032

ББК 85я43

ISBN 978-617-7298-71-6

Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди, 2017

УДК[.378.147:78]:373.5.016

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ВИКЛАДАННЯ ОНОВЛЕННОГО ЗМІСТУ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розглянуто особливості підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва в умовах оновлення змісту освіти. Проаналізовано поняття «змісту освіти», «оновлення змісту освіти», «оновлення змісту мистецької освіти». Розкрито компоненти підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва: мотиваційно-когнітивний; компенсаторно-образний; емоційно-оцінювальний; художньо-творчий; педагогічно-практичний. Визначено педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва в контексті проблем мистецької педагогіки.

Ключові слова: підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва, оновлення змісту мистецької освіти.

Аннотация. В статье рассмотрены особенности подготовки будущего учителя музыкального искусства в условиях обновления содержания образования. Проанализировано понятия «содержание образования», «обновление содержания образования», «обновление содержания художественного образования». Раскрыты компоненты подготовки будущего учителя музыкального искусства: мотивационно-когнитивный; компенсаторно-образный; эмоционально-оценочный; художественно-творческий; педагогическо-

практический. Определены педагогические условия подготовки будущего учителя музыкального искусства в контексте проблем художественной педагогики.

Ключевые слова: подготовка будущего учителя музыкального искусства, обновление содержания художественного образования.

Abstract. The paper considers peculiarities of a pre-served music teacher's training under the conditions of renewing of the content of art education. The notions "education content", "art education content", "renewing of art education content" are analyzed. The pedagogical terms of a pre-served music teacher's training are defined in the context of art pedagogy problems.

Training of a pre-served music teacher to renewing of the art education content is presented as a process of forming of students' attitude to various types of art based on their realizing both common and specific regularities of reality art reflecting.

Investigating of the art education content relates to the problems of art pedagogy which is the theory and practice both of professional and general art education as well as art-esthetic bringing up. This discipline provides realization of such educational branches as art education and brining up for art.

The art education content is thought to be holistic combination of art compositions knowledge (fact material), theory and history of art, practical skills in art activity, experience of art perception, estimative attitude and interpretative approaches to art heritage. Earning these knowledge and skills provides art experience expansion as well as whole development of personality which affects his/her self-improvement and self-determination. Elements

of the art education content are identified as: “experience of emotional-moral attitude of a person to evidence; art knowledge; skills in art which are revealed in creative educational activity”. Taking into consideration the connection of the elements we can highlight creative activity as a dominant in teaching art.

The following terms are determined to be the top priority pedagogical conditions: a) creating the positive studying atmosphere; b) reaching dialogue interaction between a teacher and a pupil; c) providing the priority of practical activity.

Students’ training includes the components: motivation-cognitive component which expects formation of students’ needs in interaction with various kinds of art based on increasing their art competency; compensative-creative component that facilitates overcoming isolation of music bringing up as for other kinds of creative activities; emotion-estimating component which is directed on the expansion students’ art-sensor experience of music perception; art-creative component which activates music-creative imagination of students due to getting familiar them with facilities of different kinds of art as for evidence reflecting (projecting and modeling of art-pedagogical situations, orientation in non-standard situations, “art actions” etc.); pedagogical-practical component that enlarges palette of students’ pedagogical behavior.

Key words: training of a pre-served music teacher, renewing of art education content.

Постановка проблеми та її актуальність. Реформування змісту освіти відповідно оновлених стандартів Концепції нової української школи потребує рівноваги між знаннями та емоційною сферою дитини.

Стандартизація оновленого змісту мистецької освіти в умовах вирішення завдань по формуванню компетентних випускників, що постають перед сучасною загальноосвітньою школою, висуває принципово нові вимоги до вчителя музичного мистецтва, оскільки професійна робота орієнтує його на комплексний характер викладання предметів мистецтва в ЗОШ. Оновлення змісту мистецької шкільної освіти потребує пошуку нових умов та стимулів підготовки компетентного вчителя.

Аналіз наукових досліджень та публікацій.

Загальні питання змісту освіти розроблялися В. Бондарем, В. Буряком, Ю. Васьковим, М. Вашуленком, Е. Вільчовською, Н. Волошиною, В. Євдокимовим, С. Єрмаковим, В. Красівським, В. Ледньовим, І. Лернером, В. Лозовою, П. Москаленком, І. Прокопенком, І. Радулом, О. Савченко, А. Хуторським. Специфіка змісту музичної освіти учнів виявили Е. Абдулін, А. Авдієвський, Ю. Алієв, О. Апраксіна, Л. Баренбойм, А. Болгарський, Д. Кабалевський, О. Критська, Л. Масол, О. Нижник, Д. Огороднов, Г. Падалка, О. Ростовський, Т. Смирнова, Л. Хлебнікова, А. Щербо, О. Щолокова та інші.

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчує, що в сучасній науці накопичено вже численні за обсягом доробки, присвячені проблемі підготовки вчителя (О. Абдулліна, О. Безпалько, Л. Кондрашова, Н. Кузьміна, О. Мороз, Д. Ніколенко, М. Севастюк, В. Сластьонін, І. Синиця, О. Щербаков та ін.). Теоретико-методичні основи підготовки вчителя музичного мистецтва в умовах оновлення змісту освіти розглянуто В. Бутенко, А. Линенко, Л. Масол,

В. Орловим, О. Отич, Г. Падалкою, Т. Рейзенкінд, О. Ростовським, О. Рудницькою, Т. Смирною, В. Тименко, О. Шевнюк, О. Щолоковою, Б. Юсовим та ін.).

Аналіз стану професійної підготовки студентів дозволяє виявити *суперечність* між необхідністю формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до викладання оновлення змісту мистецької освіти і відсутністю розроблених педагогічних умов щодо їх реалізації в навчальному процесі вищого навчального закладу;

Мета статті – визначити дидактичні етапи професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. У Національній доктрині розвитку освіти України поняття «освіта» тлумачиться як стратегічна основа для розвитку особистості, суспільства, нації і держави. Ця дидактична дефініція виражає найбільш масштабну сферу, яка орієнтує суспільство на майбутнє, на його політичну соціально-економічну, культурну й наукову організацію. Освіта є засобом відтворення й нарощування інтелектуального, духовного потенціалу народу.

А. Хуторським засвідчено зміни в методології сучасної освіти як зміни доктрини «освіта як викладання» на доктрину «освіта як творчість», що передбачає пошук засобів розкриття творчого потенціалу особистості, орієнтованих не стільки на ретрансляцію минулого, скільки на конструювання прогресивного майбутнього [10]. Сучасними дидактами наголошується різноманітний спектр визначення

поняття «освіта». Для означення категорій ступенів освіти використовуються поняття «початкова», «середня», «вища». Зміст і характер освіти характеризуються поняттями «загальна», «політехнічна», «професійна» [2].

Поняття «зміст освіти» в загальній педагогіці тлумачиться М. Фіцулою як система наукових знань, умінь і навичок, оволодіння якими забезпечує всебічний розвиток розумових і фізичних здібностей учнів, формування їхнього світогляду, моралі та поведінки, підготовку до суспільного життя, до праці.

Визначення поняття «зміст освіти» в педагогічній літературі М. Даніловим, Б. Єсиповим та іншими авторами зазначається з точки зору компонентів змісту освіти, обґрунтованих у концепції І. Лернера. Особистісно-орієнтований підхід до визначення змісту освіти узагальнено в працях А. Хуторського, І. Якиманської та інших авторів; культурологічний підхід, як основу для діяльнісної побудови змісту освіти, досліджено В. Ледньовим і А. Смірновим; визначення внутрішніх і зовнішніх принципів розвитку творчого компонента змісту освіти дано А. Хуторським; духовний показник якості освіти виділено М. Поташником. Зазначені підходи стають методологічним підґрунтям для розгляду змісту музичної освіти.

Зміст освіти розглядається В. Лозовою як один з основних елементів у структурі процесу навчання. Автор визначає систему процесу навчання, що включає наукові знання, уміння і навички, оволодіння якими забезпечує всебічний розвиток розумових і фізичних здібностей школярів, формує світогляд, готує їх до

суспільного життя, праці. До змісту освіти належать всі елементи соціального досвіду, накопиченого людством. Г.Щукіна визначає зміст освіти «як точно окреслене коло систематизованих знань, умінь і навичок, які є основою для всебічного розвитку учнів, формування у них діалектико-матеріалістичного світогляду і пізнавальних інтересів». І.Лернер обґрунтовує чотири основних елементи змісту освіти: знання, способи діяльності, досвід творчої діяльності, досвід емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього середовища, інших людей, самого себе.

Ефективність засвоєння змісту освіти вимагає його дидактичного прогнозування та формування, які здійснюються за такими етапами:

1) аналіз цілей та функцій освіти, котрі визначають суспільну необхідність у змісті загальної середньої освіти; 2) створення прогностичної моделі випускника середньої школи як відображення перспективних цілей освіти; склад і структура моделі повинні відповідати складовим змісту освіти; у ній визначаються й оцінюються основні знання, навички, особистісні якості тощо, які знадобляться учню після закінчення навчального закладу; 3) прогностичний відбір навчального матеріалу - представлення всіх компонентів змісту освіти в розгорнутому вигляді з урахуванням взаємозв'язку науки та відповідного навчального предмета - його теорій, понять, категорій, принципів, методів.

Зміст освіти - складне утворення. У дидактиці він трактується як система (від грецьк. *systema* — складене із частин, з'єднане) - певним способом упорядкована множина компонентів, які являють собою структуровані

й функціонально пов'язані між собою частини цілого. Якість цілого виникає в результаті взаємодії компонентів і не дорівнює сумі їх якостей. Цю нову якість, яку має явище як ціле, називають системною, або інтегральною.

О. Гребенюк, Т. Гребенюк зміст освіти розглядають як базовий фундамент культури особистості. Відзначають інформаційну, розвивальну та комунікативну функції освіти. Виділяють також три змістових аспекти освіти: аксіологічний, інформаційний та діяльнісний.

Відповідно до структурних компонентів художньої освіти [3] Л. Масол визначає складники: 1. Змістово-цільовий. Цілі мистецької освіти (у соціальному і особистісному вимірах), принципи і завдання мистецької освіти, зміст навчання і виховання засобами мистецтва. 2. Функціонально-процесуальний (педагогічні засоби, форми, методи і прийоми навчання засобами мистецтва, способи взаємодії особистості в процесі навчання засобами мистецтва, технології навчання засобами мистецтва). 3. Результативно-оцінний (критерії оцінювання проміжних і кінцевих результатів навчання засобами мистецтва, інтегральні показники сформованості творчої діяльності).

Г. Падалка розкриває зміст мистецької освіти як цілісне поєднання знань художніх творів (фактичного матеріалу), теорії мистецтва та історії його розвитку, практичних умінь і навичок в галузі мистецької діяльності, досвіду сприймання мистецтва, критично-оцінювального ставлення та інтерпретаційних підходів до надбань мистецької спадщини, а також творчої роботи в галузі мистецтва [7].

Відповідно поглядів Е. Абдуліна ми визначаємо зміст мистецької освіти як систему знань, умінь та навичок в галузі мистецтва, оволодіння якими забезпечує розширення мистецького та творчого досвіду, підвищення мистецької грамотності, формування духовної культури, всебічний розвиток особистості, що впливає на її подальше самовизначення та самовдосконалення. Автор розкрив елементи змісту навчання в галузі мистецтва як: «досвід емоційно-морального ставлення людини до дійсності; знання з мистецтва; уміння та навички в галузі мистецтва, що проявляються в творчій навчальній діяльності» Якщо мати на увазі їх взаємозв'язок то можна виділити творчу діяльність як доміную в навчанні мистецтву (рис. 1.).

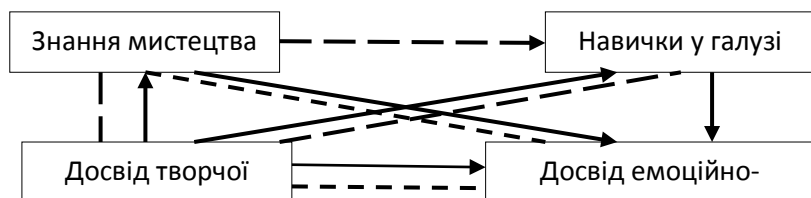

Рис. 1. Взаємозв'язки між компонентами змісту мистецької освіти

—————> формує зміст або об'єкт діяльності;
 - - - - -> включається до змісту діяльності як засіб;
 . . . . .> впливає на відношення до змісту діяльності і її об'єкта.

О. Отич зміст мистецької освіти розглядає з точки зору художньо-естетичного розвитку. зміст мистецької освіти як систему знань, умінь та навичок в

галузі мистецтва, оволодіння якими забезпечує розширення мистецького та творчого досвіду, підвищення мистецької грамотності, формування духовної культури, всебічний розвиток особистості, що впливає на її подальше самовизначення та самовдосконалення. Автор розкрив елементи змісту навчання в галузі мистецтва як: «досвід емоційно-морального ставлення людини до дійсності; знання з мистецтва; уміння та навички в галузі мистецтва, що проявляються в творчій навчальній діяльності» Якщо мати на увазі їх взаємозв'язок то можна виділити творчу діяльність як домінанту в навчанні мистецтву [6].

Для опанування змісту мистецької освіти О. Отич пропонує використовувати методи мистецької педагогіки: показ, художнє вправлення, виконання етюдів, ескізне опрацювання художнього твору, варіативна розробка художнього матеріалу, демонстрація художніх творів, художнє ілюстрування, словесні пояснення. Окремо дослідниця виділяє «Педагогіку мистецтва», до якої належать художньо-дидактичний метод та методи педагогічного малювання, педагогічної драматизації, педагогічної візуалізації, педагогічної імпровізації, педагогічного інтонування, творчих проектів [5].

І. Зязюн підготовку педагога до оновлення змісту мистецької освіти розглядає як деякі тенденції динаміки формування естетичної культури майбутнього вчителя, пов'язані з його підготовкою до інноваційної діяльності на прикладі естетико-інноваційного потенціалу. Важливими показниками цієї готовності є: естетико-інтелектуальна культура – основа інноваційної поведінки майбутнього вчителя; уміння проектувати й

моделювати естетичні ідеї та професійну діяльність – основа оволодіння інноваціями; готовність до сприймання інноваційних ідей та сумісної ціннісно-орієнтаційної естетичної діяльності – основа включення в інновації емоційно-почуттєвої сфери майбутнього вчителя.

Підготовка студентів передбачає такі компоненти, як: *мотиваційно-когнітивний*, що передбачає формування у студентів потреби до спілкування з різними видами мистецтва на основі розширення їх мистецької компетентності; *компенсаторно-образний*, що сприяє подоланню однобічної установки студентів на ізольоване від інших видів художньої діяльності музичне пізнання; *емоційно-оцінювальний*, спрямований на розширення у студентів художньо-сенсорного досвіду досягнення музики; *художньо-творчий*, що активізує музично-образну уяву студентів завдяки ознайомленню їх з можливостями різних видів мистецтва у відображенні дійсності (проектування та моделювання художньо-педагогічних ситуацій, орієнтування у нестандартних ситуаціях, пошуки рішень проблем, «художні вчинки») (В. Орлов); *педагогічно-практичний*, зміст якого полягає в розширенні палітри художніх педагогічних дій студентів [5].

Як інтегральний показник сформованості підготовки майбутнього вчителя музики до оновлення змісту мистецької освіти В.Орлов визначає рівень розвитку професійної художньо-педагогічної рефлексії, спрямованої на самовдосконалення і самореалізацію, тобто здатності переносити внутрішньо усвідомлені і

сформовані у собі професійні якості вчителя музики у площину продуктивної мистецької діяльності.

Узагальнюючи погляди науковців, можна дійти висновку про те, що зміст мистецької освіти реалізується в процесі мистецького навчання, функціонально-інтегративним ядром якого стає діяльнісна тріада (сприймання, створення, виконання учнями творів мистецтва).

На рис. 2. можна бачити, що перелічені структурні компоненти об'єднуються в процесуально завершений фрагмент мистецького навчання, функціонально-інтегративним ядром якого стає діяльнісна тріада (Сп-Ст-В (сприймання-створення-виконання). Правомірність вибору її складових стверджуються, запропонованими в новій концепції реформування української школи, трьох важливих сфер, притаманних людській особистості (Я – «Відчуваю», «Думаю», «Дію»), – інтелектуальний, духовний, фізичний розвиток дитини;

Г. Падалка проблему оновлення змісту мистецької освіти розглядає з позиції вибору навчального матеріалу відповідно зон розвитку учнів (за Л.Виготським). Специфіка мистецької діяльності вимагає створення такої атмосфери навчання, при якій учень відчуває себе цілком вільним, спроможним легко виконати творчі завдання. варто до навчальних програм поряд з іншими вводити також твори полегшеної складності, твори, що і за художнім змістом, і за виражальними засобами повністю доступні учню, твори, що не тільки не погребують напруги у осягненні, а такі, сприйняття, оцінювання і, якщо йдеться про виконавське мистецтво, виконання яких приносить учню творчу радість [7].

Нові завдання, поставлені в новому змісті мистецької освіти вимагають від учителя мистецтва зміни відношення до організації уроку мистецтва на діяльнісній основі, до розширення мистецького освітнього середовища, що формується на принципах практикоорієнтованої освіти. З'являються і нові вимоги до планування уроку мистецтва.

Категорія «оновлення змісту освіти» в загальній педагогіці визначається як забезпечення його варіативності, наступності на різних етапах навчання, підвищення практичної орієнтації на основі оптимального поєднання теоретичних і практико-орієнтованих знань.

У сучасному вимірі проблема підготовки вчителя музичного мистецтва до оновлення змісту шкільної освіти визначається в русі компетентного підходу, щодо нових стандартів реформування нової української школи. Результативність навчання учнів у мистецькій

галузі пов'язана не стільки з процесом усвідомлення знання в культурному аспекті, скільки формуванням умінь його практично опановувати в житті. Мистецька домінанта є орієнтиром отримання духовного, естетичного та інтелектуального досвіду школярами відповідно ключових компетентностей у навчанні [4].

Оновлення змісту мистецької освіти припускає наступні напрями діяльності педагога та учня: забезпечення національною складовою художнього утворення, підвищена увага до традиційної культури і народної української творчості; розширення мистецької складової в математичній, природничій, інформаційній та інших освітніх галузях.

Відповідно до цього забезпечення досягнення результативності в музичному навчанні, – засвідчує Г.Падалка, є педагогічні умови – це цілеспрямовано створені чи використовувані обставини мистецького навчання, Серед першочергових визначаємо наступні: а) створення позитивної атмосфери навчання; б) досягнення стратегії діалогових засад взаємодії учителя і учня в навчальному процесі; в) забезпечення пріоритету практичної діяльності [7].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, підготовка вчителя музики в умовах стандартизації оновлення змісту мистецької освіти, характеризується сформованістю умінь до інноваційної діяльності з учнями відповідно сучасних тенденцій укрупнення галузевих сфер навчання.

Вивчення оновленого змісту шкільної освіти потребує більш детальної розробки педагогічних умов щодо підготовки компетентних вчителів для творчої співпраці з учнями на засадах мистецької педагогіки.

ЛІТЕРАТУРА

1.Державний стандарт базової і повної середньої освіти // Мистецтво та освіта. – 2004. – № 2. – С. 2-6.

2.Лозова В.І., Троцко Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: Навчальний посібник / Валентина Лозова, Ганна Троцко .- Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – 2-е вид., випр. і доп. – Харків: ОВС, 2002. – 400 с.

3.Масол Л.М. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах / Людмила Масол // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2004. – № 10. – С. 3-9.

4. Нова українська школа: основи Стандарту освіти. – Львів, 2016. – 64 с. (Мистецька освіта).

5.Орлов В.Ф. Професійне становлення вчителів мистецьких дисциплін: Монографія /Валерій Орлов //За заг. ред. І.А.Зязюна. – К.: Наукова думка, 2003. – 262 с.

6.Отич О.М. Педагогіка мистецтва. Сутність та місце в системі наук про освіту / Олена Отич //Мистецтво та освіта. – 2008. – №2 (48)– С. 13-17.

7.Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва /Г.М. Падалка: навч. посіб.: Видавництво: Освіта України. – Київ: 2008. – 274 с.

8.Савченко О.Я. Системний підхід до модернізації змісту загальної середньої освіти / Олександра Савченко // Рідна школа. – 2010. - №1-2. – С. 3-7.

9.Смирнова Т.А. Хорознавство /Тетяна Смирнова: навч. посіб.- Харків: Федорко, 2016.- 201 с.

10. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно ориентированной парадигмы

образования / Андрей Хуторской // Народное образование. – 2003. - №2. – С. 58-64.